

Η 11^η Δεκεμβρίου 2013: Παγκόσμια Ημέρα του Βουνού

Δρ Γεώργιος Μπαλούτσος, Διατελέσας Τακτικός Ερευνητής του ΕΘΙΑΓΕ

Βουνά, το κλειδί για τη βιώσιμη ανάπτυξη του ορεινού αλλά και του αντίστοιχου πεδινού χώρου της Ελλάδας.

Υπό τη σκιά της σοβαρότατης οικονομικής κρίσης που περνάει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια, γεγονότα όπως ο “εορτασμός” της παγκόσμιας ημέρας του βουνού στις 11 Δεκεμβρίου 2013 με θέμα “*Βουνά – Το Κλειδί για ένα Βιώσιμο Μέλλον*”, μας υπενθυμίζουν πως η “πολυπόθητη” ανάπτυξη στον τόπο μας μπορεί να επιτευχθεί με αναπτυξιακές δραστηριότητες και στα βουνά μας, τα οποία έχουν ποικίλους και χρησιμότερους φυσικούς πόρους. Τέτοιες εν δυνάμει δραστηριότητες είναι η προστασία και ορθολογική διαχείριση του νερού, των δασών και του εδάφους τους, ο ορεινός τουρισμός και η αναψυχή, η βιώσιμη κτηνοτροφία, η θηραματοποιία, η διαχείριση του κινδύνου και της κρίσης ακραίων καιρικών φαινομένων (πυρκαγιών, ξηρασιών, πλημμυρών), η λήψη μέτρων για το μετριασμό των επιπτώσεων στα ορεινά από την αλλαγή του κλίματος και την προσαρμογή μας στις νέες κλιματικές συνθήκες των ορεινών περιοχών κ.λπ.

Κατά συνέπεια, η 11^η Δεκεμβρίου έχει κάθε χρόνο ιδιαίτερη οικονομική και περιβαλλοντική σημασία, αφού είναι αφιερωμένη στα βουνά του πλανήτη μας και επομένως και στα βουνά της χώρας μας. Η ημέρα αυτή προσέθηκε στο “παγκόσμιο εορτολόγιο” ως ημέρα του βουνού από τα Ηνωμένα Έθνη το 2003 και από τότε “γιορτάζεται” κάθε χρόνο. Οι κυριότεροι λόγοι που καθόρισαν τον “εορτασμό” αυτό ήταν:

- η ανάγκη επανασυνειδητοποίησης από τον κόσμο της μεγάλης και πολλαπλής σημασίας που έχουν τα βουνά για τη ζωή του.
- η επισήμανση και υπενθύμιση των ευκαιριών αλλά και των δυσκολιών για ορθολογική ανάπτυξη των βουνών και των ορεινών περιοχών γενικότερα
- η δημιουργία συνεργασιών μεταξύ ατόμων, ομάδων, φορέων και κρατών για τη διευθέτηση των προβλημάτων τους.

Συνοπτική αναφορά στις σχέσεις των βουνών του πλανήτη μας με τον έμβιο και αβιοτικό κόσμο

Από τους τρεις παραπάνω λόγους καθορισμού της ημέρας του βουνού που αναφέρθηκαν, η ισχύς του πρώτου ξεκινάει από το μακρινό παρελθόν, ενώ οι δύο άλλοι έκαναν αναγκαία την ισχύ τους τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες. Αναλυτικότερα, η μεγαλοπρέπεια, η δύναμη, η αγριότητα, η λαμπρότητα, αλλά και το μυστήριο, το ανεξήγητο και το δέος των βουνών, διέγειραν την περιέργεια και αιχμαλώτιζαν τη φαντασία του ανθρώπου από τα πρώτα χρόνια της οργανωμένης κοινωνικής του ζωής. Επομένως, συνδυαστικοί κρίκοι μεταξύ ανθρώπου και βουνών υπήρξαν πρώτα η θρησκεία και η παράδοση. Έτσι, υψηλές και απρόσιτες κορυφές των βουνών θεωρούνταν η κατοικία των Θεών διάφορων θρησκειών. Τέτοια βουνά ήταν ο Όλυμπος στην Ελλάδα, το Κάυλας στο Θιβέτ, το Κένυα στην Αφρική, το Σινά στην Αίγυπτο κ.λπ. Αργότερα, τα βουνά θεωρήθηκαν τα “μονοπάτια” που οδηγούσαν από τη Γη στον ουρανό και στο Θεό κάθε θρησκείας. Αυτό απεικονίστηκε με το κτίσιμο μοναστηριών στις απόκρημνες πλαγιές των Ιμαλαίων από ερημίτες του Θιβέτ, στις κορυφές των μετώρων από μοναχούς στην Ελλάδα κ.λπ. Επιπλέον, ο άνθρωπος έδινε τότε απάντηση και διεξοδό στους φόβους του για τα βουνά και στο ανεξήγητο αυτών, χαρακτηρίζοντας κάποια ως βουνό του διαβόλου, του δαίμονα, του δράκου κ.λπ.

Πολύ αργότερα βέβαια σε σχέση με το μακρινό παρελθόν που αναφέρθηκε και ειδικότερα από τις αρχές του περασμένου αιώνα άρχισε βαθμιαία η κατανόηση της σημασίας των βουνών για τη ζωή του ανθρώπου από οικονομικής και κυρίως από περιβαλλοντικής άποψης. Σχετικά με το θέμα

αυτό, τα βουνά αντιπροσωπεύουν το 27% της χερσαίας επιφάνειας του πλανήτη μας, κατοικούνται από το 12% του παγκόσμιου πληθυσμού και παρέχουν στο 40-45% αυτού τους φυσικούς τους πόρους, αλλά και άλλα αγαθά. Για παράδειγμα, από τα είκοσι φυτά που παράγουν το 80% περίπου της ανθρώπινης τροφής, τα 6 (30%) έχουν βουνίσια καταγωγή (καλαμπόκι, πατάτα, ντομάτα, κριθάρι, μηλιά και σόργο). Βουνίσια καταγωγή έχουν επίσης και πολλά οικόσιτα θηλαστικά ζώα (πρόβατο, κασίδια, γαίλα, αλπικά, λάμα, κ.λπ.). Ακόμα, τα βουνά είναι οι “πύργοι” με γλυκό νερό του πλανήτη μας που ανταποκρίνονται στις υδατικές ανάγκες τουλάχιστον του 50% του πληθυσμού του.

Επισημαίνεται ακόμα πως τα περισσότερα από τα βουνά συγκροτούν και αξιοθαύμαστα τοπία με ευρεία ποικιλία οικοσυστημάτων και πλούσια βιοποικιλότητα, η οποία ανέρχεται στο 25% της συνολικής όλων των χερσαίων οικοσυστημάτων. Επιπλέον, τα βουνά είναι δημοφιλείς προορισμοί για αναψυχή και τουρισμό και συγκροτούν περιοχές σπουδαίας πολιτιστικής ποικιλότητας, γνώσεων και κληρονομιάς. Στη σημασία των βουνών για τον άνθρωπο υπάγεται επίσης και ο καθορισμός του κλίματος της εγγύτερης και ευρύτερης περιοχής που ανυψώνονται. Και αυτό επειδή τα βουνά συμβάλλουν στην αύξηση της βροχής και του χιονιού που δέχονται, στη μείωση της θερμοκρασίας τους, στην αύξηση της ταχύτητας του αέρα, στην εκτροπή της κατεύθυνσης αυτού κ.λπ.

Τα βουνά όμως, όπως αναφέρθηκε, δεν είναι ακατοίκητα αφού εκεί διαβιούν αυτόχθονες πληθυσμοί και διάφορες μειονότητες (μοναχοί, ερημίτες κ.λπ.). Η σημασία αυτών των ανθρώπων είναι ιδιαίτερα μεγάλη, κυρίως λόγω της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, των παραδόσεων και των συνθηκών τους. Αναλυτικότερα, οι παραπάνω πληθυσμοί συμβάλλουν στη διατήρηση και προαγωγή των παραδοσιακών τους γνώσεων. Αυτές περιλαμβάνουν γεωργικές, δασικές και κτηνοτροφικές πρακτικές, συμπεριφορές και αντιδράσεις του βουνίσσιου κόσμου σε αλλαγές των συνθηκών του πλανήτη μας, ιατρικές και θεραπευτικές τεχνικές, εφαρμογές χρήσεων της χλωρίδας και πανίδας, προφορικές παραδόσεις, τέχνες, χειροτεχνίες, κ.λπ. Η διατήρηση και προαγωγή όλων αυτών των “παραδοσιακών επιστημών” αλλά και η υλοποίηση νέων αναπτυξιακών δραστηριοτήτων με την καθοδήγηση του τοπικού πληθυσμού, ο οποίος αποτελεί το ενδογενές δυναμικό, μπορούν να συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη των βουνών και των ορεινών περιοχών γενικότερα.

Τα βουνά του πλανήτη μας όμως είναι σήμερα ευάλωτα σε πληθώρα φυσικών και ανθρωπογενών κινδύνων. Σ’ αυτούς περιλαμβάνονται η αλλαγή του κλίματος, οι σεισμοί, οι πυρκαγιές, η διάβρωση του εδάφους, οι γεωλισθήσεις, οι κατολισθήσεις, οι χιονοστιβάδες, οι αλλαγές των χρήσεων γης, η εντατικοποίηση της ορεινής γεωργίας, η μη ορθολογική κατασκευή μεγάλων τεχνικών έργων, οι πολεμικές συρράξεις, κ.λπ. Αυτές οι “πιέσεις” υποβαθμίζουν δυστυχώς το περιβάλλον των βουνών, φθείρουν τις ομορφιές τους και επηρεάζουν τη διαθεσιμότητα των φυσικών τους πόρων και άλλων αγαθών στον άνθρωπο. Η παραπάνω

ευπάθεια των βουνών είναι όμως μια μεγάλη πρόκληση για προστασία και ορθολογική ανάπτυξη τους, καθώς οι επιπτώσεις της άναρχης ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα έντονες, γρήγορες και μη αναστρέψιμες στις μέρες μας για τα οικοσυστήματα αυτών.

Συνοπτική αναφορά στα βουνά της Ελλάδας

Όσον αφορά στα βουνά της χώρας μας σχετικά με το παγκόσμιο δίκτυο αυτών, όλα βρίσκονται σε πολύ υψηλή βαθμίδα αναφορικά με τη γεωγραφική τους θέση στον πλανήτη μας αφού δέχονται τις απαραίτητες και πολύ ευνοϊκές ποσότητες ακτινοβολίας από τον ήλιο καθώς και μεγάλα σχετικά ύψη ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων. Το ίδιο ισχύει και για τα φυσικά τους χαρακτηριστικά (γεωλογία, τοπογραφία, γεωμορφολογία, κ.λπ.), τα οποία ποικίλλουν σημαντικότητα. Η συγκυρία των δύο παραπάνω κατηγοριών ευνοϊκών χαρακτηριστικών των βουνών της Ελλάδας (κλιματικών και φυσιογραφικών), συντελεί στη δημιουργία πολλών και ποικίλων μικροκλιμάτων στις πλαγιές και στις κορυφές τους και στην ανάπτυξη μιας πλουσιότατης χλωρίδας και πανίδας. Έτσι, το τελικό προϊόν όλων αυτών των θετικών χαρακτηριστικών τους είναι η δημιουργία σπουδαιότατων οικοσυστημάτων και ελκυστικότητας τοπίων με πληθώρα εν δυνάμει χρήσεων γης και πολλών αναπτυξιακών δραστηριοτήτων, όπως εκείνες που αναφέρθηκαν προηγουμένα.

Τα βουνά της Ελλάδας όμως, όπως και αλλού, είναι δυστυχώς και ευπαθή σήμερα τόσο σε φυσικούς όσο και σε ανθρωπογενείς κινδύνους. Οι σοβαρότεροι από αυτούς είναι οι πυρκαγιές, η αλλαγή του κλίματος, η διάβρωση του εδάφους, η ανεξέλεγκτη βοσκή, η άναρχη διάνομιση στις πλαγιές τους, οι παράνομες επεκτάσεις οικισμών, η ρύπανση της ατμόσφαιρας, των ρευμάτων, του εδάφους τους κ.λπ.

Συμπερασματικά, τα βουνά μας είναι από τα ελκυστικότερα στον κόσμο, συντηρούν πολύμορφα και πλούσια οικοσυστήματα πολλών χρήσεων και ωφελειών, αλλά δυστυχώς περιοριζίζονται και από πληθώρα φυσικών και ανθρωπογενών κινδύνων. Για τους λόγους αυτούς η φετινή παγκόσμια ημέρα του βουνού μας υπενθυμίζει την υποχρέωσή μας ως άτομα, ομάδες, φορείς και κυρίως ως κράτος, να προστατεύσουμε και συντηρήσουμε τους ορεινούς όγκους της Ελλάδας. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε, με ορθολογική διαχείριση των φυσικών τους πόρων, μπορούμε να συμβάλουμε στη βιώσιμη ανάπτυξη των βουνών μας και γενικότερα των ορεινών μας περιοχών μαζί με όλα τα οικοσυστήματα που αυτές περιλαμβάνουν, όπως μας “καθοδηγεί” και το θέμα της Παγκόσμιας Ημέρας του Βουνού του 2013. Τέτοιες αναπτυξιακές δραστηριότητες είναι φανερό πως αποτελούν το ισχυρότερο αντίδοτο στη σοβαρότατη οικονομική κρίση που περνάει αυτά τα χρόνια η χώρα μας.

Πληροφορίες: Δρ Γεώργιος Μπαλούτσος
Δασολόγος – Υδρολόγος
e-mail: balgeorg@otenet.gr
τηλ.: 2103300578, κιν.: 6946903659